

MARK TWAINNIŃ "TOM SOYERDIŃ BASINAN KESHIRGENLERI" SHIĖARMASINDAĖI REALIYA HÁM SLENGLERDIŃ QARAQALPAQ TILINDEGI AWDARMASINIŃ ANALIZI

R.A. Jumamauratova

QMU shet tiller fakulteti docenti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20034301>

ANNOTACIYA: Bul maqalada Mark TwainniŃ "Tom Soyerdin basinan keshirgenleri" shiĖarmasiniŃ ingliz tilindegi tŃp nusqasi hám qaraqalpak tilindegi awdarmasi salıstırmalı analiz etiledi. Maqala realiyalar, slengler hám avtorlıq sarkazmniŃ awdarmada beriliw ózgesheliklerin ashıp beriwge baĖıshlangan.

I. INTRODUCTION (KIRISIW)

Ádebiy awdarma — bul tek bir tildegi tekshini ekinshi tilge mexanikalıq tŃrde kóshiriw emes, al eki hám onnan da kóp mádeniyatlar arasindaĖı ruwhıy kópirdi qurıw procesi esaplanadı. Jáhan ádebiyatınıŃ klassikalıq Ńlgisi bolĖan Mark TwainniŃ "Tom Soyerdin basinnan keshirgenleri" shiĖarması óziniŃ tili, xalıqshılıĖı hám balalar dúnyasin ashıp beriwdegi kórkemliliĖi menen ajralıp turadı. Avtordın jazıw usılındaĖı ózgeshelik — kóp sanlı realiyalar, awızeki sóylew formaları hám kishigirim detallar arqalı Ńlken mánilerdi jetkerip beriwinde áhimiyetli orin tutadı.

Bul izertlewdiŃ maĖseti — M. Twain shiĖarmasınıŃ qaraqalpak tilindegi awdarmasın tŃp nusqa menen salıstırmalı tŃrde analizlew arqalı mádeniy hám tillik adaptaciya dárejesin anıqlawdan ibarat.

II. METHODS (METODLAR)

Izertlew barısında tóمندegi metodlardan paydalanıldı:

- Salıstırmalı-tipologiyalıq analiz:** Ingliz hám qaraqalpak tillerindegi tekstlerdiŃ leksikalıq sáykesligi tekserildi.
- Kontekstual analiz:** ShiĖarma qaharmanlarınıŃ sóylew stilindegi slenglerdiŃ mánisi kontekstke qarap bahalandı.
- Deskriptiv metod:** Awdarmada qollanılgan transformaciya usılları (adaptaciya, kalka, ekvivalentlik) túsindirildi.

III. RESULTS (NÁTIYJELER)

Izertlew nátiyesinde anıqlanĖan tiykarĖı sáykeslikler tóمندegi kestedede kórsetilgen:

TŃp nusqa (English)	Awdarma (Qaraqalpaksha)	TŃri
Dore Bible (p.36)	Dore súwreti salınĖan quran (27-bet)	Diniy adaptaciya
Clapboard house	Ag'ash u'y	Leksikalıq ekvivalent
Cardiff Hill (p.61)	Kardif tawining yetekleri (51-bet)	Toponimik realiya
Church ain't shucks (p.63)	Sirk meshitke qarag'anda kewilli	Frazeologiyalıq sleng
My "Pa" (p.63)	Ag'am (54-bet)	Social-mádeniy adaptaciya

IV. DISCUSSION (TALQILAW)

Izertlew nátiyeleri tóمندegi úsh bağdar boyınsha talqılanadı:

1. Mádeniy adaptaciya:

Awdarmashi "Bible" (Injil) sózin "Quran" dep, "Church" (Shirkew) sózin "Meshit" dep beriw arqalı qaraqalpak oqıwshısına emocional jaqınlıq jaratqan. Bul — oqıwshınıń shıǵarma mazmunın óz turmısına jaqın qabıllawı ushın xızmet etedi.

2. Tabiyat hám mánis kórkemligi:

"Cardiff Hill" súwretlemesindegi "shimmering veil of heat" ibarasınıń "saǵım arasınnan" dep beriliwi tildiń tábiyayı hám kórkem shıǵıwın támiyinlegen. Bul awdarmashınıń tıp nusqa hám awdarma tili usılların tereń túsiniwin kórsetedi.

3. Slengler hám sarkazm:

"Bully" (Qanday jaqsı) yamasa "Ain't shucks" (kewilli) sıyaqlı slenglerdiń beriliwi arqalı balalardıń janlı tili saqlanıp qalǵan. Sonday-aq, keneniń "quwanışı" haqqındaǵı sarkazmlı fragment awdarmada óz kórkemligin joǵatpaǵan.

- **Dore Bible vs. Dore súwreti salınǵan quran:**

- *Inglisce:* "...even for a Dore Bible?"

- *Qaraqalpaksha:* "...hátteki dore súwreti salınǵan qurandı alıwı ushın..."

- *Analiz:* Bul jerde "Bible" (Injil) sózi qaraqalpaq oqıwshısına jaqınlaw bolıwı ushın "Quran" dep awdarılǵan. Bul — **adaptaciya** usılı bolıp, diniy túsinikti jergilikli mádeniyatqa maslastırıw maqsetinde qollanılgan.

- **Church vs. Meshit:**

- *Inglisce:* "Church ain't shucks to a circus."

- *Qaraqalpaksha:* "Sirk meshitke qarag'anda kewilli."

- *Analiz:* Bul jerde de "Church" (Shirkew) sózi "Meshit" dep beriliwi arqalı oqıwshı ushın qádirli bolǵan muqaddes orın menen salıstırıw kúshertilgen.

2. Tabiyat súwretlemesi hám Metaforalar

Avtordıń tábiyaatti súwretlewdegi tili awdarmada kórkem boyawlar menen sáwlelengen.

- **Cardiff Hill:**

- *Inglisce:* "...Cardiff Hill lifted its soft green sides through a shimmering veil of heat..."

- *Qaraqalpaksha:* "...Kardif tawining buyralang'an yetekleri jasarip ko'rinip tur."

- *Analiz:* Inglis tilindegi "shimmering veil of heat" (ıssılıqtıń jiltırawıq pardaǵı) tili qaraqalpaksha awdarmada "saǵım arasınnan" dep beriliwi tildiń tábiyayı hám kórkem shıǵıwın támiyinlegen.

3. Slengler hám Awızeki sóylew tili

Mark Twain shıǵarmalarınıń baslı ózgeligi — qaharmanlardıń janlı, kóshe tili menen sóylewi.

- **Bully vs. Qanday jaqsı:**

- *Inglisce:* "Bully!" (Súysinıw, táshpis mánisinde)

- *Qaraqalpaksha:* "Qanday jaqsı."

- **Pa vs. Aǵa:**

- *Inglisce:* "Yes and my 'Pa's going to take me..."

- *Qaraqalpaksha:* "Aua men jaqsı o'qisam ag'am meni tag'ida aparaman dedi."

- *Analiz:* Bul jerde "Pa" (ata/áke) sózi kontekstke qarap "aǵam" dep berilgen bolıwı múmkin, bul bolsa shańaraqlıq qatnasıqlardı jergilikli sóylew stilinde sáwlelendiredi.

- **Lots of times vs. Qansha ret:**

- *Inglisce:* "Lots of times."

- *Qaraqalpaksha:* "Al men bolsa qansha ret boldim."

4. Sarkazm hám Emocional boyaw

Avtordıń kishigirim jandarlıqlarǵa (shıbın-shirkey, kene) nisbeten qollaǵan ironiyası awdarmada saqlanıp qalǵan.

JUWMAQ

Mark Twainniń "Tom Soyerdıń basınnan keshirgenleri" shıǵarmasınıń qaraqalpaksha awdarması joqarı dárejeli kórkemlikke iye. Awdarmashı tek ǵana sózbe-sóz awdarma emes, bálkim qaraqalpak tili ortalıǵına sáykeslestiriw (localization) usıllarınan nátiyjeli paydalana alǵan. Bul bolsa shıǵarmanıń qaraqalpak oqıwshısı ushın "óz tili"ndey qabıllanıwına jol ashqan.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Twain M. The Adventures of Tom Sawyer. — p. 36-80.
2. Mark Twain. Tom Soyerdıń basınnan keshirgenleri (Awdarma). — 27-74 betler.